

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen

Natura 2000-område nr. 163
Habitatområde H145, H146 og H194
Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93

Habitatområde H145 Holmegårds Mose behandles som et særskilt delområde med egen Natura 2000-plan

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015.
Suså, Tystrup-Bavelse Sø,
Slagmosen, Holmegårds Mose
og Porsmose.
Natura 2000-område nr. 163.
Habitatområde H145, H146 og
H194.
Fuglebeskyttelsesområde F91
og F93.

Emneord:

Habitatdirektivet, miljømålslo-
ven, målsætning, indsatspro-
gram, Natura 2000-planer,
Suså, Tystrup-Bavelse Sø,
Slagmosen, Porsmosen.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr. 978-87-7091-408-6

ISBN nr. 978-87-7091-409-3

Dato: 1. december 2011

Forsidefoto:

Landskab med en strækning af
Suså.
Fotograf: Jan Kofod Winther.

Resume:

Natura 2000-plan for Suså,
Tystrup-Bavelse Sø, Slagmo-
sen, Holmegårds Mose og
Porsmose (nr. 163). Natura
2000-planen skal sikre gunstig
bevaringsstatus for områdets
udpegede arter og naturtyper.
Området og truslerne mod de
udpegede naturtyper og arter
beskrives, og der fastlægges
målsætninger og indsatser for
naturtyperne og arterne. Der
foretages en strategisk miljø-
vurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	11
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	12
<i>Vurdering af tilstand</i>	12
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	15
Målsætning	17
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	18
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	19
<i>Modstridende interesser</i>	20
Indsatsprogram	20
<i>Generelle retningslinjer</i>	21
<i>Konkrete retningslinjer</i>	22
<i>Mulige virkemidler</i>	23
Sammenhæng og synergi med vandplan	23
Strategisk miljøvurdering	23
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	24
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	25
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	26
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	29

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger m.m. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til Habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemiddel.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Natura 2000-område nr. 163 dækkes af to Natura 2000-planer: Én for delområde Holmegårds Mose, der kun omhandler habitatområde H145, samt nærværende, der ikke medtager habitatområdet Holmegårds Mose.

Habitatområde H145 Holmegårds Mose er i plansammenhæng skilt ud som et delområde, fordi der opstilles et overordnet mål for mosen, der betyder at flere af de konkrete målsætninger bliver anderledes her end i resten af Natura 2000-området jf. § 3, stk. 1 i målbekendtgørelsen (BEK nr. 144 af 20/01/2011).

Områdebeskrivelse

Natura 2000-område nr. 163 strækker sig omkring 85 km langs med Suså fra lidt vest for Rønnede til midt i Næstved by og dækker et samlet areal på 4.084 ha. På en stor del af strækningen er det kun selve åløbet, der er udpeget som Natura 2000-område. I øst er et

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

sammenhængende område bestående af moseområderne Holmegårds Mose, Gammellung, Tuerne og Porsmosen udpeget som fuglebeskyttelsesområde F91 og omfatter samtidigt habitatområderne H145 og noget af H194. I vest findes Tystrup-Bavelse Sø, der er udpeget til både fuglebeskyttelses- og habitatområde. Mens habitatområde H194 her stort set er begrænset til søerne, skovene rundt om søerne og Tamosen i søens nordlige ende, omfatter fuglebeskyttelsesområde F93 en større del af morænelandskabet sydøst for søerne. Slagmosen (del af H194) og Rådmandshave (H146) ved Næstved i områdets sydlige del er habitatområder. Områdets afgrænsning er vist på bilag 1.

Udpegningsgrundlag for habitatområde H146		
Naturtyper:	Vandløb (3260) Bøg på muld (9130)	Ege-blandskove (9160) * Elle- og askeskove (91E0)
Arter:	Sumpvindelsnegl (1016)	
	* angiver prioriteret naturtype	

Udpegningsgrundlag for habitatområde H194		
Naturtyper:	* Indlandssalteng (1340) Søbred med smårter (3130) Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Vandløb (3260) Å-mudderbanke (3270) Kalkoverdrev *orkidéer (6210) * Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410)	Urtebræmme (6430) * Avneknippemose (7210) * Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Ege-blandskove (9160) * Skovbevokset tørvemose (91D0) * Elle- og askeskove (91E0)
Arter:	Sumpvindelsnegl Tykskallet malermusling Bækklampret	Pigsmertling Stor vandsalamander
	* angiver prioriteret naturtype	

Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområde F91		
Fugle:	Sangsvane (rastende) Rørhøg (ynglende) Engsnarre (ynglende)	Mosehornugle (ynglende) Sædgås (rastende)

Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområde F93		
Fugle:	Kongeørn (rastende) Havørn (ynglende) Engsnarre (ynglende)	Isfugl (ynglende) Sædgås (rastende) Troidand (rastende)

Figur 2. Naturtyper (med typekode), fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlagene for Natura 2000-området – uden Holmegårds Mose.

Natura 2000-plan

Gammellung og Tuerne ligger lige op ad Susåen og er mosearealer, der er udsat for svingninger i vandstands niveau over året. Arealerne, dog især Gammellung, kan således periodevist ligge helt under vand. Moserne er bl.a. voksested for hvas avneknippe, der danner tætte bestande, hvor rødderne kan nå ned i kalkholdige jordlag. Gammellung er derudover kendt som voksested for den sjældne plante rank viol. I området er desuden de senere år konstateret ynglende trane. Størstedelen af den skovbevoksede del af moserne udgøres af skovnaturtypen skovbevokset tørvemose.

I samme område som Gammellung og Tuerne ligger den nok bedre kendte Holmegårds Mose. Holmegårds Mose er oprindeligt en stor højmosse, hvoraf der dog kun er en mindre del, som er lysåben og aktiv i dag. Holmegårds Mose behandles som et særligt delområde med en selvstændig Natura 2000-plan for så vidt angår selve habitatområdet. Fuglebeskyttelsesområdet, som bl.a. dækker Holmegårds Mose behandles sammen med det øvrige Natura 2000-område i dette plannotat. I dette fuglebeskyttelsesområde yngler engsnarre, trane, sortspætte og – mere ustadigt – mosehornugle. Sortspætte og trane er ikke med på områdets udpegningsgrundlag.

Sønderskov Overdrev, der ligger, hvor Torpe Kanal løber ud i Susåen, er et kalkrigt overdrev, som tidligere husede det daværende Storstrøms Amts største bestand af tyndakset gøgeurt.

Susåen er Sjællands største vandløb og er i sommerhalvåret meget benyttet til kanosejlad. Vandløbet er desuden yderst artsrigt, hvad angår både dyr og vandplanter. Til de mere bemærkelsesværdige kan nævnes tykskallet malermusling, pigsmørling, glinsende vandaks samt den sjældne sumplante pilblad, der flere steder danner livskraftige bestande. Der er i nyere tid kun fundet skaller efter døde eksemplarer af tykskallet malermusling i selve Susåen, men levende muslinger er i 2008 fundet lige uden for Natura 2000-området i Torpe Kanal. Torpe Kanal er en del af Susåens vandsystem.

Tystrup-Bavelse Sø er en langsø dannet i en tunneldal. Istiden har også sat sit tydelige præg på det omkringliggende bakkelandskab, som blev fredet i løbet af 1960'erne. Landskabsfredningen skulle bl.a. regulere sommerhusbebyggelsen. Der findes en række interessante kildevæld langs med søbredden.

Slagmosen, der afvander til den nedre Suså, indeholder rigkær samt mindre forekomster af en den sjældne naturtype indlandssalteng. Indlandssalteng er betinget af saltholdigt vand og er karakteriseret ved plantesamfund, som kendes fra strandenge. Det saltholdige vand i Slagmosen vælder frem i svage kilder fra undergrunden, og skyldes sandsynligvis en salthorst dannet i Perm-tiden. Der foregår vandindvinding i området omkring Slagmosen, og negative påvirkning af trykvand på overfladen skal undgås i forbindelse med evt. øget vandindvinding.

Rådmandshave i Næstved var indtil midt i 1800-tallet drevet som

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

græsningsskov. Skoven blev delvist fredet i 1947, og hele den del, som ligger inden for habitatområdet, blev udlagt til urørt skov i 1997. Skoven er gammel løvskov, men kun med spredte meget gamle træer, da den blev hærget voldsomt under en storm i 1967. Flere rødlistede svampearter er registreret i skoven.

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har engsnarre og havørn i de seneste år været inde i en fremgang på nationalt plan. Blandt trækfuglene på udpegningsgrundlaget har (taiga)sædgås i de seneste år haft en tilbagegang på nationalt plan.

Susåens udløb i Tystrup Sø ved Tamosen. Fotograf: Jan Kofod Winther.

I basisanalyserne for Natura 2000-område nr. 163 findes der en mere detaljeret gennemgang af området. På Naturstyrelsens hjemmeside (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlagene for dette område.

Hovedparten af Natura 2000-området ligger i Næstved Kommune, men dækker også områder, der hører til Faxe, Ringsted og Sorø kommuner. Natura 2000-området ligger inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet og tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samspil vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der fx reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering

Der er for få vandløbsstrækninger med egnede levesteder/vandkvalitet for tykskallet malermusling og bæklampret. Spredningsmuligheder for pignsmølle er desuden begrænset af spærringer.

Arealet med kalkoverdrev er reduceret i forhold til den oprindelige størrelse med fare for, at bestande af karakteristiske arter for naturtypen af den grund ikke kan opretholdes. Forekomster af surt overdrev er i den nuværende situation for små og isolerede til, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus.

Næringsstofbelastning

Den atmosfæriske kvælstofdeposition ligger over laveste tålegrænse for de fleste naturtyper. Den høje ende af tålegrænseintervallet vurderes at være overskredet for alle skovnaturtyperne, søbred med småurter, kransnålalge-sø og brunvandet sø.

Tilledning af næringsstoffer med vandløbssystemet samt fra grøfter og dræn udgør en trussel for alle vandnaturtyperne samt de terrestriske naturtyper kildevæld, rigkær, tidvis våd eng, avneknippemose og urtebræmme. En væsentlig trussel mod tykskallet malermusling og naturtypen vandløb er belastning med organisk stof som følge af spildevandsudledning, der sænker iltniveauet i vandet. Forekomsterne af indlandssalteng, rigkær og surt overdrev vurderes at være påvirket af tidligere gødsning.

Tilgroning

Tilgroning er generelt en trussel for naturtyperne indlandssalteng, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng, kildevæld (lysåben type) og rigkær, der alle er afhængig af en ekstensiv drift eller naturpleje. Specielt kalkoverdrev er i dette område under tilgroning med vedplanter. Tilgroede arealer er ligeledes en trussel mod engsnarre, der udover høj vegetation til at gemme sig i også kræver arealer med lav vegetation.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Naturtyperne søbred med småurter, å-mudderbanke og tidvis våd eng er afhængige af en naturlig, periodevis vandstandsændring, hvorfor vandstandsregulering udgør en trussel. Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af dræning eller grøftning er registreret som trussel mod avneknippemose, kildevæld og rigkær. Desuden i forhold til vinterrastende sangsvaner.

Uhensigtsmæssig drift

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges fx ved mekanisk bearbejdning af jordbunden.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre skovnaturtyper, der ikke er på Habitatdirektivet. Dette gælder dog ikke i Rådmandshave, der er fredet som naturskov, og Suserup Skov, der administreres som urørt forskningskov.

For engsnarre er høslæt på uhensigtsmæssige tidspunkter en trussel, fordi engsnarren har unger på de traditionelle høslæts- og høstidspunkter.

Hindring af landskabsdynamik

Hindring af vinteroversvømmelser af enge langs Susåen forringer levesteder og fourageringsforhold for engsnarre, mosehornugle og sangsvane.

Invasive arter

Naturtypen urtebræmme forekommer bl.a. langs vandløb, og den naturlige brinkvegetation er her mange steder trængt af kæmpebjørneklo og rød hestehov. Der er desuden eksempler på, at kæmpebjørneklo breder sig fra brinkarealet og ind på naturtypen tidvis våd eng samt andre steder i Natura 2000-området uden kortlagte naturtyper.

Der konstateres jævnligt mink i området. Mink er et problem i forhold til jordrugende ynglefugle.

Ved Kongskilde i den nordlige ende af Tystrup Sø, i Rådmandshave og muligvis andre steder er der de senere år fundet iberisk skovsnegl. Sneglene kan visse steder træffes i meget stort antal.

Forstyrrelser

Havørn, rørhøg, isfugl og muligvis også mosehornugle er sårbare overfor forstyrrelser på deres ynglepladser. Det samme gælder troidand på dagsrastepladserne (søer).

Igangværende pleje og genopretning

En stor del af Natura 2000-områdets landareal er fredet og derfor omfattet af plejeplaner.

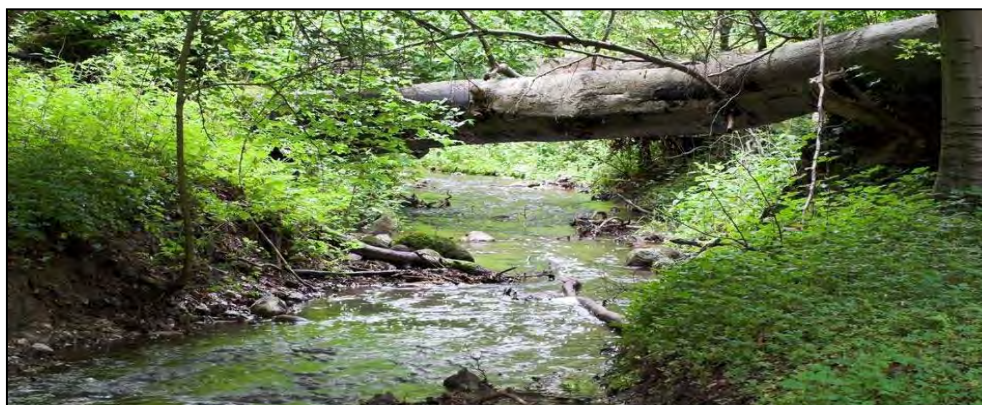
En del af engene i Natura 2000-området afgræsses med hjælp af MVJ-støtteordninger.

Der er sat et antal redekasser op til isfugle på velegnede steder langs åen.

Flere af skovene i dette Natura 2000-område har status som urørt skov, herunder Suserup Skov, Frederikskilde Skov og Rådmandshave.

Suså-området er udpeget som projektområde i forbindelse med udmøntning af den såkaldte miljømiliard. Det vil sige, at der i de kommende år forventes igangsat projekter, som vil kunne forbedre

natur- og miljøtilstanden i området.

Ellebækken løber gennem naturskov i Rådmandshave. Foto: Kristian H. Kjeldsen.

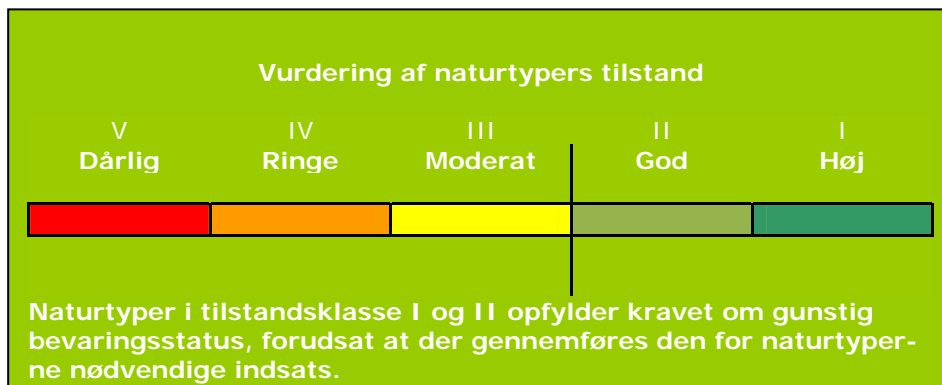
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

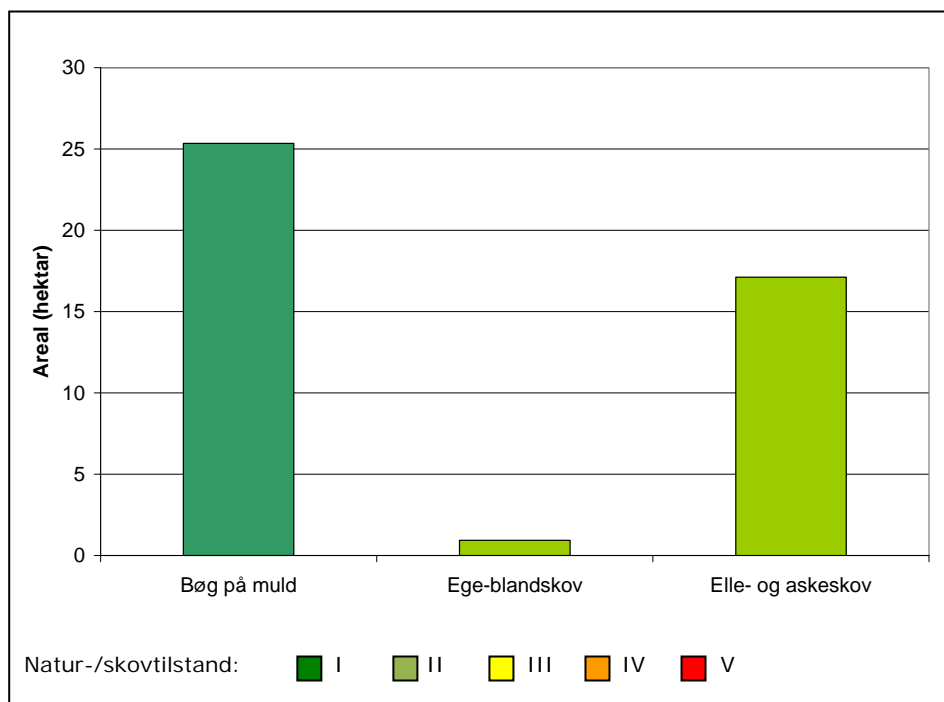
Der er foretaget en vurdering af tilstanden af de 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og træ Kronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

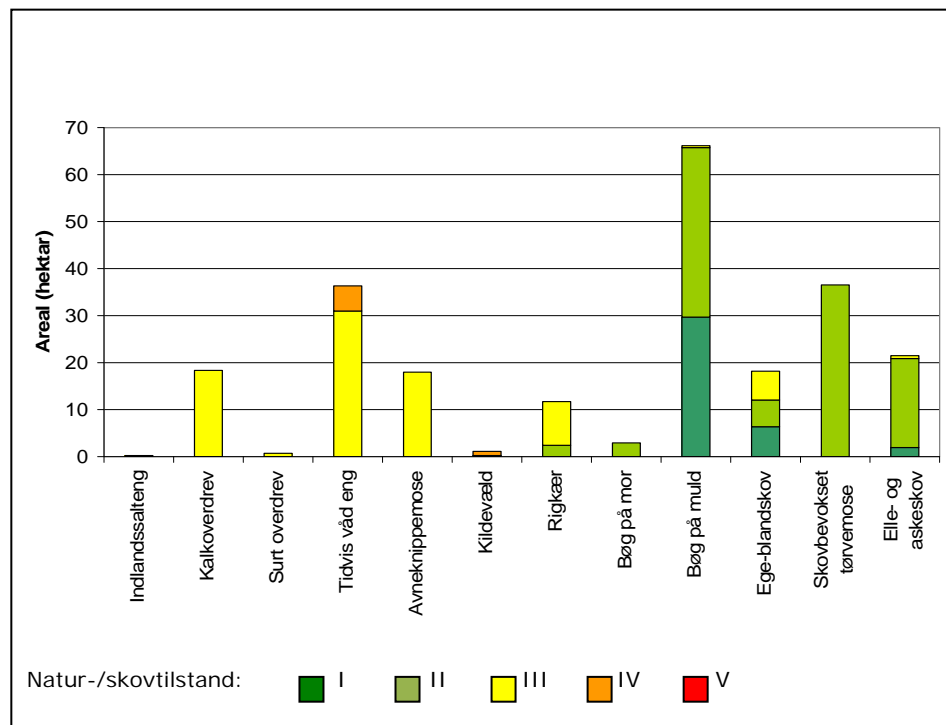
Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Arealfordelingen på tilstandsklasser for kortlagte naturtyper i Natura 2000-område nr. 163 uden Holmegårds Mose er vist i figur 4a og 4b og på oversigtsform herunder.

Figur 4a. Natur-/skovtilstand i habitatområde H146 for de naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000-plan

Figur 4b. Natur-/skovtilstand i habitatområde H194 for de naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Habitatområde H146 Rådmandshave:

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på naturtilstandsklasse					total
	I	II	III	IV	V	
Bøg på muld 9130	25,3					25,3
Ege-blandskov 9160		0,9				0,9
*Elle- og askeskov 91E0		17,1				17,1

Natura 2000-plan

Habitatområde H194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen:

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på naturtilstandsklasse					total
	I	II	III	IV	V	
*Indlandssaltenge 1340			0,2			0,2
Kalkoverdrev *orkidéer 6210			18			18
*Surt overdrev 6230			0,7			0,7
Tidvis våd eng 6410			31	5,4		36
*Avneknippemose 7210			18			18
*Kildevæld 7220		0,2	<0,1	0,9		1,1
Rigkær 7230		2,4	9,3			12
Bøg på mor 9110		2,9				2,9
Bøg på muld 9130	29,7	36,1	0,4			66,2
Ege-blandskov 9160	6,4	5,7	6,1			18
*Skovbev. tørvemose 91D0		36,5				36,5
*Elle- og askeskov 91E0	1,9	18,9	0,6			21,4

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages.

Natura 2000-plan

Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur-/skovtilstand og de aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-område 163 uden Holmegårds Mose er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Sumpvindelsnegl, da arten er registreret flere steder og dens levesteder ikke umiddelbart er truede.
- Pigsmerling, der er almindelig i Suså-systemet.
- Rørhøg, da arten på landsplan har gunstig prognose, og da der ikke umiddelbart er væsentlige trusler for den i dette Natura 2000-område.
- Havørn, da den yngler stabilt med et par, og desuden er i fremgang i landsdelen.

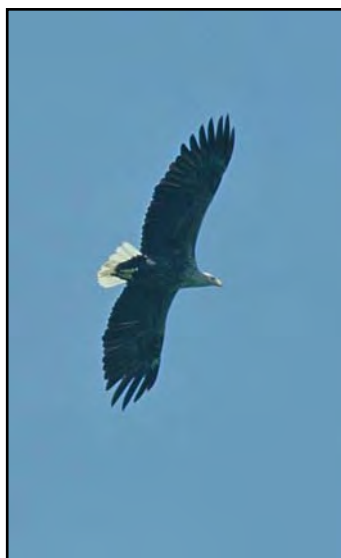
Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Indlandssaltenge, der kun forekommer i meget små forekomster i tilstandsklasse III (moderat).
- Kransnålalgesø, pga. næringstilførsel.
- Kalkoverdrev, pga. især tilgroning.
- Surt overdrev, der kun findes i små forekomster i moderat naturtilstand.
- Tidvis våd eng, pga. især tilgroning.
- Avneknippemose, pga. især tilgroning.
- Kildevæld, pga. tilgroning.
- Rigkær, pga. næringspåvirkning.
- Alle skovnaturtyperne: Bøg på mor, bøg på muld, egeblandskov, skovbevokset tørvemose samt elle- og askeskov, da den atmosfæriske kvælstofdeposition ligger over naturtypernes laveste tålegrænse. Desuden er egeblandskov ugunstig på grund af dårlig struktur.
- Tykskallet malermusling, da arten kun er fundet på en kort vandløbsstrækning, og da der ikke er fundet unge individer.
- Bæk slampret, da der kun foreligger enkelte registreringer, og da der kun er et begrænset antal egnede bække til opvækst.
- Mosehornugle, der er i tilbagegang på landsplan og ikke er registreret i dette Natura 2000-område i en årrække.

Prognosen er ukendt for:

- Søbred med småarter, der ikke er kortlagt.
- Næringsrig sø, der kun er kortlagt stikprøvevis.
- Brunvandet sø, der kun er kortlagt stikprøvevis.
- Vandløb, der ikke er tilstandsvurderet.
- Å-mudderbanke, der ikke er kortlagt.
- Urtebræmmer, der ikke er kortlagt.
- Stor vandsalamander, hvis levesteder ikke er kortlagt.
- Ynglefuglene isfugl og engsnarre, hvis levesteder ikke er kortlagte.
- Rastende fugle: Sangsvane, sædgås, troldand og kongeørn, for hvilke vidensgrundlaget er for mangelfuldt.

Havørn yngler stabilt i området og antallet er desuden i fremgang i landsdelen. Artens bevaringsstatus vurderes derfor som gunstig. Foto: Søren Clemmensen.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster

Natura 2000-plan

- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Ferskvandsnaturtyperne, vandløb med vandplanter og kransnålalgesø, er med Susåen og Tystrup Sø vigtige elementer, der binder dette Natura 2000-område sammen. Vandløbet med sine markante søer er udover at være stoftransportør også levested og spredningsvej for en lang række planter og dyr. Vandløbssystemet skal bl.a. være egnet for tykskallet malermusling. Af de terrestriske naturtyper er indlandssalteng meget speciel og sjælden på det biogeografiske niveau og kræver derfor særlig opmærksomhed i dette Natura 2000-område. Det samme gælder for engsnarre, som findes i området med en større andel af den samlede danske bestand af arten.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 163 uden Holmegårds Mose er:

- Vandløb sikres god struktur og vandkvalitet som godt levested for specielt tykskallet malermusling.
- Søerne sikres god vandkvalitet og opretholdes som gode fougageringsområder for bl.a. sangsvane, sædgås og troidand, over for hvilke Danmark har et særligt internationalt ansvar.
- Det prioriteres højt at opnå gunstig bevaringsstatus for tykskallet malermusling og naturtypen indlandssalteng, der begge kun findes få andre steder i landet.
- Naturtyperne kalkoverdrev (med vigtige forekomster af orkidéer), surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær er truede og sikres forbedret tilstand. Mosehornugle er ligeledes truet, og artens levested sikres forbedret tilstand.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en
  - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
  - lav næringsstofbelastning samt
  - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-område 163 uden Holmegårds Mose:

- Naturtyper og arter sikres gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur-/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose sikres stabilitet eller fremgang i udviklingen af areal og tilstand.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur-/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur-/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur-/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet. Der kan dog ikke tillades spredning af skovbevokset tørvemose på bekostning af lysåbne naturtyper.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.
- Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.
- Forekomsten med kalkoverdrev som vigtig orkidélokaltet udvides med genetablering på arealer, hvor der ikke er udviklet andre habitatnaturtyper, og der tilstræbes en stor variationsbredde i habitattypen.
- Der sikres i tilstrækkelig grad mod forstyrrelser af ynglefuglene på deres yngleplads og trækfuglene på deres rastepladser.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for havørn, rørhøg, mosehornugle, isfugl og engsnarre som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede raste- og fourageringssteder til bestande i størrelsen 3.400 sædgæs, 17.000 troldænder og 330 sangsvaner.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for kongeørn, som trækfugl stabiliseres eller øges, således at der er til-

strækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arten i området.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Hvis forekomster af naturtypen kildevæld er tilgroet i nyere tid prioriteres de som lysåben naturtype på bekostning af skovnaturtypen. Dette kan konkret medføre en ubetydelig reduktion i arealet med bl.a. bøg på muld. På arealer, der er udlagt til urørt skov, bør skovnaturtyperne have højere prioritet end at tilbageføre lysåbne væld.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen via vandplanen.
- 1.2 Belastningen med organisk stof, herunder antallet og størrelsen af evt. overløbshændelser (overløb af spildevand ved kraftige regnskyl), reduceres i vandløb som levested for bl.a. tykskallet malermusling. Dette reguleres gennem vandplanlægningen.
- 1.3 Der sikres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi i rigkær. Det undersøges derudover nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.
- 1.4 Der sikres de mest hensigtsmæssige hydrologiske forhold langs Susåen med mulighed for vinteroversvømmelse på egnede engarealer til gavn for bl.a. engsnarre og formentlig også mosehornugle. Årstidsafhængig vandstandsdyamik i vandløbssystemet sikres af hensyn til udvikling og tilstand af naturtyperne å-mudderbanke og søbred med småurter.
- 1.5 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Plejen skal tilrettelægges lokalt i forhold til relevante arters levestedskrav, jf. retningslinje 1.9.
- 1.6 Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.7 Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold. Om muligt reduceres antallet af spærringer af hensyn spredningsmuligheder for vandløbsfaunaen, herunder tykskallet malermusling. Indsatsen sker via vandplanlægningen.
- 1.8 Invasive arter, for hvilke der er kendte bekæmpelsesmetoder, bekæmpes efter en konkret faglig vurdering.
- 1.9 Der sikres velegnede levesteder for samtlige arter på udpegningsgrundlaget. Ved levesteder forstås fourageringsarealer og (for habitat- og ynglefuglearter) gyde-/ynglelokaliteter. Levestederne sikres mod uhensigtsmæssig tilgroning og tilplantning.
- 1.10 Der sikres tilstrækkeligt med uforstyrrede levesteder for isfugl og troidand.

- 1.11 Kendte ynglepladser for engsnarre sikres og forbedres gennem drift af arealerne. En forbedret drift og hydrologi bør sikres også på potentielle arealer for arten. Områderne sikres mod tilplantning og tilgroning i vedplanter.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Forekomst af rigkær udvides ved at fjerne næringsstoffer og afhjælpe tilgroningsproblemer på tilstødende § 3-beskyttet areal. Fokus rettes mod rigkær med mosaikforekomster af naturtypen indlandssalteng.

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Konstaterede forekomster af udpegningsgrundlagenes habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Områdets kalkoverdrev med vigtige orkidéforekomster er registreret som værende under tilgroning, hvorfor der kræves en særlig indsats for at hindre, at orkidéerne forsvinder. Først og fremmest afhjælpes akutte tilgroningsproblemer for at bevare nuværende overdrevsvegetation.
- 4.2 Forekomsten af surt overdrev er dels meget fragmenteret og dels uden nødvendig drift/pleje og har et for højt næringsstofniveau. Der etableres derfor en drift/pleje, der både afhjælper tilgroning og fjerner næringsstoffer.
- 4.3 For naturtypen tidvis våd eng rettes en særlig opmærksomhed på at mindske tilgroningsproblemer og næringsstofniveau.
- 4.4 Områdets rigkærsforekomster er påvirkede af dårlige hydrologiske forhold og højt næringsstofniveau. De hydrologiske forhold forbedres. Det sikres, at drift/naturpleje ved og omkring rigkærsforekomsterne tilrettelægges så der fjernes næringsstoffer fra tidligere gødskning. Evt. tilskudsfodring begrænses og flyttes så vidt muligt fra forekomster med habitatnatur.

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatsforanstaltninger forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

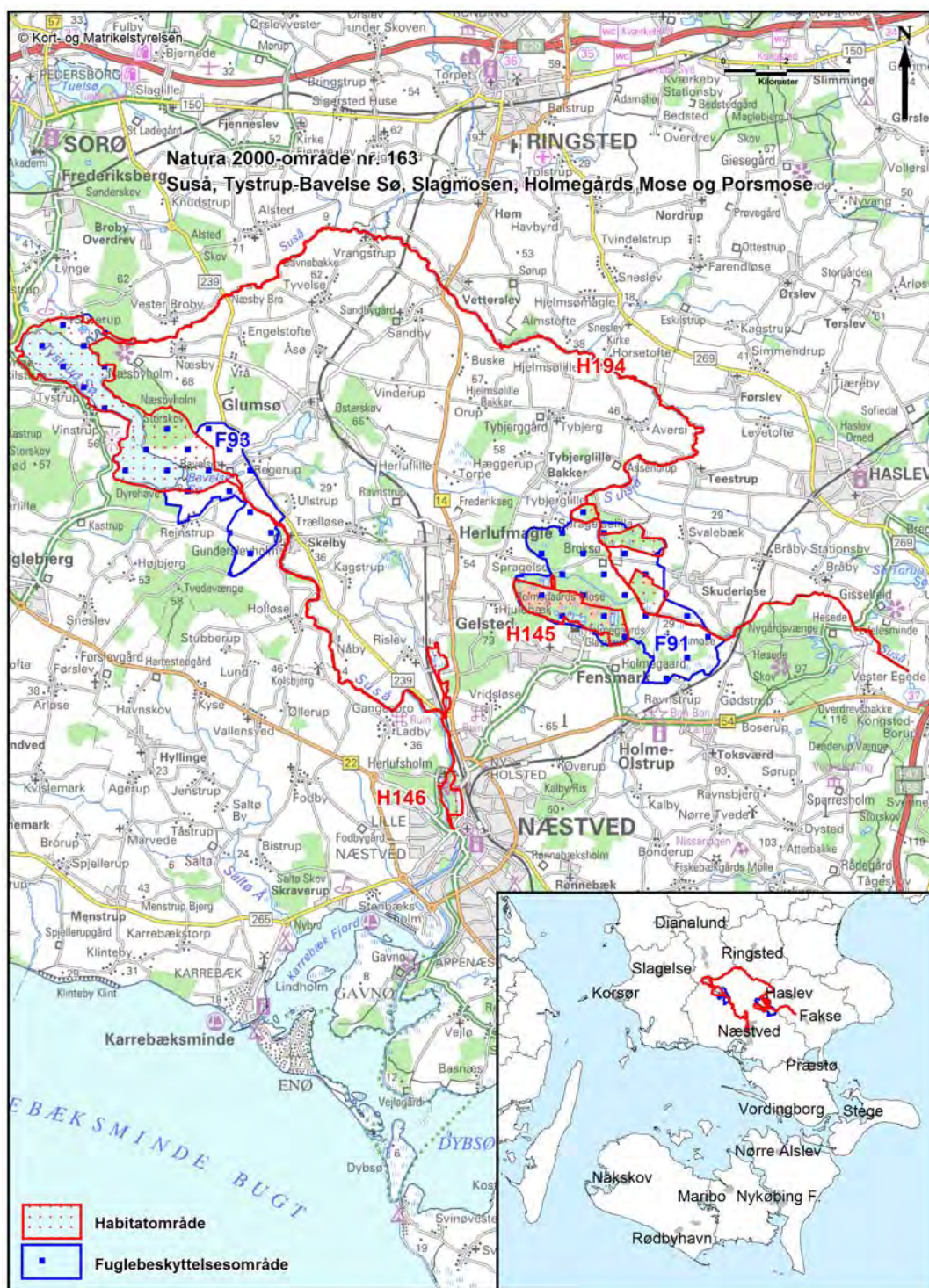
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækkes i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 163.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.naturstyrelsen.dk – under dette Natura 2000-område.

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og

de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betyd-

ning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-område nr. 163, Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose – uden habitatområde H145 Holmegårds Mose – kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk